

WINFRIED BAUMGART: *Deutsche Ostpolitik 1918. Von Brest-Litowsk bis zum Ende des Ersten Weltkrieges.* Wien und München, R. Oldenbourg Verlag, 1966. 462 s. 52 DM.

Debatten omkring Fritz Fischers bog »Griff nach der Weltmacht« har i de senere år i Tyskland givet anledning til fornyet interesse for den tyske krigsmåls politik under Den første Verdenskrig. Baumgarts bog er et af resultaterne. Forf. tager indledningsvis afstand fra Fischers syntese-forsøg, og fremhæver det nødvendige i først at begrunde en sådan på dybtgående detailundersøgelser. Det er en sådan detailundersøgelse han selv har gennemført – med en bevidst af Fischer uafhængig problemstilling. Baumgart har desuden sigtet mod at supplere Gerhard Ritters »Staatskunst-Kriegshandwerk« undersøgelser, og eet af hans fremmeste resultater er da også blevet påvisningen af, at der på ingen måde var enighed mellem Oberste Heeres Leitung og den tyske »rigsledelse«, hvilket i dette tilfælde vil sige Auswärtiges Amt, om udformningen af den tyske politik overfor Rusland. Østpolitikken åbenbare mangel på fast målsætning havde netop sin dybeste årsag i denne uoverensstemmelse. Grunden var lagt med Brest-Litowsk freden, der var et kompromis mellem AA (Kühlmann) og OHL (Ludendorff) med OHL som den dominerende part. I de følgende måneder frem til tillægstraktaten af 27. august var det derimod AA, der gang på gang trak det længste strå, og tillægstraktaten selv må efter Baumgarts mening først og fremmest betragtes som AA's forsøg på definitivt at binde OHL.

Det fundamentale i Kühlmanns og siden Hintzes politik var den opfattelse, at så længe krigen varede, var bolshevikerne de for Tyskland gunstigste magthavere i Rusland, idet de var det eneste parti, der med sikkerhed kunne forventes ikke at alliere sig med Ententen. Desuden var Ruslands svækkelse gennem borgerkrigen i enhver henseende til Tysklands fordel. Derfor afslog AA ethvert forsøg på intervention og søgte at bremse Ludendorffs fremtrængen udover Bresterfredens rammer. Baumgart fremhæver med rette, at udenrigsministeriets vurdering af situationen var i høj grad kortsigtet, ikke mindst fordi man ganske synes at have været blind for den russiske propagandas indflydelse på den indenrigspolitiske situation i Tyskland. Men hvem i hele verden havde i sommeren 1918 en langsigtet Ruslandspolitik? Som det nu var, blev det hverken AA eller OHL, men Lenin, der drog den endelige fordel af den tyske østpolitik.

Man kunne have ønsket at forf. havde valgt en anden dispositionsform end den rent tematiske, så de mere komplicerede motivsammenhænge hos de agerende var blevet klarere belyst. Men fremstillingen er iøvrigt særdeles afbalanceret og veldokumenteret, dog – fristes man til at sige – næsten for detaljeret. Et afgjort plus er det, at forf. har benyttet hele den tilgængelige russiske litteratur om emnet.

INGA FLOTO

MARTIN GILBERT: *The Roots of Appeasement.* London, Weidenfeld and Nicolson, 1966. xvi + 254 s. 36 sh.

I den forskning af mellemkrigstidens historie, som i disse år foregår i England, indtager Martin Gilbert en central plads. I løbet af få år har han udsendt 5

fremstillinger, som alle beskæftiger sig med perioden, især med den engelske politik overfor det kontinentale Europa.

I *The Roots of Appeasement* stiller forfatteren sig den opgave at vise, at »appeasement . . . was not a silly or treacherous idea in the minds of stubborn, gullible men, but a noble idea, rooted in Christianity, courage and common sense« (s. xi). Det er således *begrebet* appeasement, der trækkes frem til undersøgelse, og det er forfatterens hovedtese, at appeasement kan være en politik, der er baseret på enten styrke eller svaghed. Appeasement-begrebet var en nogenlunde konstant bestanddel i periodens engelske Tysklands-politik, men de ydre vilkår for politikken ændrede sig – engelsk styrke blev til engelsk svaghed.

Gilberts opfattelse af appeasement bryder med den traditionelle. Normalt identificeres den med München-forhandlingerne og altså med Chamberlains forsøg på gennem indrømmelser at tilfredsstille et aggressivt Tyskland. Men Gilbert påviser, at ledende engelske politikere helt fra 1919 erkendte, at det var nødvendigt at komme Tyskland i møde for at skabe en europæisk afspænding. Appeasement-tanken blev skabt under 1. verdenskrig i de kredse, som ikke følte sig overbevist om Tysklands eneskyld i krigsudbruddet, og tanken blev til en konkret politik i forbindelse med fredsforhandlingerne i Paris, hvor Lloyd George efter forfatterens opfattelse gjorde de første appeasement-forsøg.

Appeasement kunne bringes i anvendelse i forskellige sammenhænge, men det fremhæves, at politikens konsekvens – hvad enten man ønskede at bedre det engelsk-tyske forhold gennem reduktion af krigsskadeserstatningerne, ændringer i rustningsbestemmelserne eller territoriale kompensationer – måtte være en revision af Versailles-traktaten. På dette punkt mødte England en massiv fransk modstand, som aldrig blev overvundet. Det billede, som bogen udfra disse præmisser tegner af den europæiske politiske arena, er for så vidt enkelt: Tyskland var offeret for en – især fransk – hævnfølelse, Frankrig var skurken, som ved enhver lejlighed søgte at holde Tyskland nede, og England var mægleren, som udfra en erkendelse af egne interesser søgte at slukke det had, som krigen havde skabt og freden forøget.

Også i den engelske politik har forfatteren sine skurke og sine helte. Kildegrundlaget er dels de offentliggjorte dokumentsamlinger, dels forskellige private arkiver. Men forfatteren krydrer kildernes diplomatiske formuleringer med nok så stærke karakteristikker af aktørerne. Churchills politik vurderes højt, fordi han anbefalede appeasement, da England havde styrke til at gennemføre den. Neville Chamberlain og Neville Henderson vurderes lavt, fordi de ville appeasement, da appeasement ikke længere var en farbar vej. Naturligvis lader forfatteren de skiftende engelske premier- og udenrigsministre spille hovedrollerne, men der er tillige ofret megen plads til beskrivelse af de roller, som udførtes af back benchers og intellektuelle med udenrigspolitiske interesser. Undertiden har man lidt vanskeligt ved at følge forfatteren i hans fremhævelse af disses indflydelse, fordi det ikke overbevisende dokumenteres, hvorledes en eventuel indflydelse har manifesteret sig.

Det er da bogens hovedfortjeneste, at den lægger et analysemønster for den engelske Tysklands-politik i disse år. Forfatteren omstøder den hævdvundne opfattelse, at Hitler tvang England til at begive sig ind på indrømmelsernes vej, og han erstatter den med en dokumentation af, at England i sit forhold til

Tyskland – som i mange andre udenrigspolitiske relationer – kun i ringe grad ændrede signaler i tiden mellem de to verdenskrige. Appeasement-politikken dyrkedes i hele perioden, men den havde mistet sin værdi netop på det tidspunkt, hvor den efter traditionel opfattelse tog sin begyndelse.

KNUD LARSEN

WARREN I. COHEN: *The American Revisionists. The Lessons of Intervention in World War I.* Chicago and London, The University of Chicago Press, 1967. xvi + 252 s. 7,95 \$.

For den der søger en kritisk gennemgang af den »revisionistiske« historieskrivning i mellemkrigstidens Amerika, en konfrontation af metode og fortolkning med forskningens nuværende synspunkter, er dette ikke bogen. Alt dette forudsættes af Cohen som bekendt. Hvad der har interesseret ham, er derimod, hvilke motiver der bevægede disse »revisionister« og hvad deres argumenter kan fortælle om den udenrigspolitiske debat i 20-ernes og 30-ernes USA. Cohens bog er derfor snarere blevet et stykke »intellectual history« end en egentlig historiografisk analyse, og desuden – omend mere indirekte – endnu et indlæg i debatten om amerikansk udenrigspolitik.

Forfatteren koncentrerer undersøgelsen om de fem ledende navne: Harry Elmer Barnes, C. Hartley Grattan, Charles Beard, Walter Millis og Charles Callan Tansill. For de fire førstes vedkommende finder han, at deres »revisionisme« frem for alt er »ideologisk« betinget: det er reformvenlige historikere, der ser USA's indtræden i den første verdenskrig som årsagen til den progressive bevægelses sammenbrud, og de ønsker ikke, at nye reformbestræbelser skal lide samme skæbne. USA bør løse sine egne problemer, inden det forsøger at løse hele verdens. Tansill's »revisionisme« har derimod et andet udgangspunkt: irsk-amerikanerens had til England. Cohens gennemgang viser iøvrigt, at der i høj grad var forskelle i argumentationen hos de fem forfattere, og det var da heller ikke dem alle, der endte som modstandere af amerikansk deltagelse i den anden verdenskrig.

Mindst lige så interessant er Cohens påvisning af »revisionismens« udvikling. Udgangspunktet var ikke USA, men derimod »krigsskyldsdebatten« i almindelighed, igennem 20-erne er det den, der står i centrum. Men den logiske konsekvens måtte naturligvis blive, at blikket derefter vendtes mod Amerika. Og her er det atter interessant at iagttage, at de økonomiske argumenter ikke vandt genklang, da de første gang blev fremført af Grattan i 1929; da de fem år senere blev ført i marken af Millis, blev hans bog en bestseller. Verdenskrisen havde nu gjort sindene modtagelige for netop den type argumenter.

Skulle man endelig fremkomme med indvendinger mod noget i bogen måtte det være, at man nok kunne have ønsket sig sammenhængen mellem 30-ernes neutralitetslovgivning og den »revisionistiske« historieskrivning mere indgående belyst. En litteraturfortegnelse ville også have været ønskelig, omend den tålmodige læser vil kunne finde det fornødne i noterne.

INGA FLOTO